

Örgütsel Ekoloji Perspektifinden Vakıf Üniversitelerinin Tarihsel Gelişimi

Historical Development of Foundation Universities from Organizational Ecology Perspective

İrge Sener¹ , Ahmet Anıl Karapolatgil²

¹ Çankaya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Çankaya, Türkiye

² Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, İnovatif Yönetim Merkezi, Bakü, Azerbaycan

Özet

Ülkemiz Türkiye’de yaklaşık 40 yıldır yükseköğretim veren Vakıf Üniversitelerinin yaygınlaşması ve çeşitlenmesi, bu çalışma ile örgütsel ekoloji kuramından faydalanılarak betimsel olarak incelenmiştir. İlk olarak 1984 yılında eğitime başlayan Vakıf Üniversitesinden itibaren 2022 yılısonuna kadar eğitime devam eden 74 Vakıf Üniversitesinin kurucu Vakıflarının nitelikleri tarihsel süreç içinde incelendiğinde, Üniversitelerin kuruldukları dönemin koşullarının çeşitlenmelerine neden olduğu değerlendirilmiş olup Vakıf Üniversitelerinin kuruluş tarihlerine göre beş farklı dönem belirlenmiştir. Bazı dönemlerde Vakıf Üniversitelerinin sayısındaki artış düşük iken, diğer dönemlerde ise yüksek oranda artış olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, Kurucu Vakıflarının özelliklerine göre, “eğitimi”, “yatırımcı”, “tıp eğitimi odaklı”, “kollektif teşkilat”, “kamusal mahiyetli” ve “dernek” olarak adlandırılan altı farklı nitelik altında Vakıf Üniversiteleri için sınıflandırma yapılmıştır. Mevcut durumda, yatırımcı olarak sınıflandırılan kategoride yer alan Vakıf Üniversitelerinin sayısı diğer kategorilerden daha fazladır. Kurucu Vakıfların nitelikleri ile ilgili damgalama özelliklerini koruma eğiliminde oldukları, çalışmada tespit edilen bir diğer konudur. Ayrıca, yeni açılan Vakıf Üniversitesi sayısı bakımından son yıllarda durağanlık olması doğrultusunda büyükşehirlerde Vakıf Üniversitelerinin sayısının doygunluğa ulaştığı değerlendirilmiştir. Ancak, gelecekte farklı damgalama özellikleri olan Vakıf Üniversitelerinin kurulmasının muhtemel olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Vakıf Üniversiteleri, Damgalama Etkisi, Çeşitlenme, Örgütsel Ekoloji

Türkiye’de yüksek öğrenimin tarihi yaklaşık 900 yıl önceye kadar dayanmaktadır. Mevcut bilgilere göre Anadolu topraklarında Türkler tarafından açılan ilk medrese Tokat’ta 1166 yılında tamamlanmış olan Yağlıbasan Medresesidir. Osmanlı İmparatorluğu döneminin ilk medresesi ise 1330 yılında Orhan Gazi tarafından İznik’te açılmıştır (Haniççe, 2017). Medreselerin Üniversiteye dönüş sürecinde, İstanbul Üniversitesi’nin temelini oluşturan Sahn-ı Seman Medreseleri kilit rol

Abstract

In this study, the diversification and spread of Foundation Universities, which have been providing higher education for nearly 40 years in our country, Türkiye has been examined descriptively within the frame of organizational ecology theory. The qualifications of the founding foundations of the 74 Foundation Universities, which are continuing education since the first Foundation University started education in 1984, have been examined in the historical process until 2022 yearend. It has been evaluated that the conditions of the period in which the Universities were founded caused their diversification; and five different periods were determined according to the foundation dates of the Foundation Universities. While the increase in the number of Foundation Universities was low in some periods, it was determined that there was a high increase in other periods. In addition, according to the characteristics of the Founding Foundations, a classification was made for Foundation Universities under six different categories as; “educator”, “investor”, “medical education focus”, “collective organization”, “public nature” and “association”. Currently, investor category universities outnumber those in other categories. Another issue identified in the study is that the Founding Foundations tend to preserve the imprinting of their qualifications. In addition, in line with the stagnation in the number of newly opened Foundation Universities in recent years, it has been evaluated that the number of Foundation Universities in metropolitan cities has reached saturation. However, it is considered likely that Foundation Universities with different imprinting characteristics will be established in the future.

Keywords: Foundation Universities, Imprinting Effect, Diversification, Organizational Ecology

oynamıştır. İstanbul’un fethinden sonra 1453 yılında kurulan kurum tarih boyunca yapısal değişimlere uğramış; eğitim sistemlerinde yaşanan modernleşme süreci kurumun ismine de yansımıştır. Kurum ilk olarak 1833 yılında Darülfünun olarak adlandırılmış, 1933 yılında dönemin Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir yapıya dönüştürülmüş ve İstanbul Üniversitesi ismini almıştır. Avrupa tipi eğitim modelinin benimsendiği ilk kurum 1944 yılında açılan İstanbul Teknik Üniversitesidir.

İletişim / Correspondence:

Dr. Ahmet Anıl Karapolatgil
Azerbaycan Devlet İktisat
Üniversitesi, İnovatif Yönetim
Merkezi, Bakü, Azerbaycan
e-posta: aak160387@hotmail.com

Yükseköğretim Dergisi / TÜBA Higher Education Research/Review (TÜBA-HER), 14(1), 53-68. © 2024 TÜBA

Geliş tarihi / Received: Mart / March 3, 2023; Kabul tarihi / Accepted: Ekim / October 11, 2023

Bu makalenin atfı künyesi / How to cite this article: Sener, İ. ve Karapolatgil, A. A. (2024). Örgütsel Ekoloji Perspektifinden Vakıf Üniversitelerinin Tarihsel Gelişimi. *Yükseköğretim Dergisi*, 14(1), 53-68. doi: 10.53478/yuksekogretim.1259871

ORCID: İ. Sener: 0000-0002-1876-9411; A. A. Karapolatgil: 0000-0003-4012-9514

Üniversitenin kurumsal kökeni ise 1773 yılında açılmış ve ordunun denizci personel ihtiyacını karşılamakla görevli Mühendishane-i Bahr-i Hümayundur (Gül & Gül, 2014, s. 53).

Üniversitelere yönelik kanunun 1946 yılında yasalması ile Üniversiteler yasalar ile düzenlenen kurumlar olarak nitelendirilerek tüzel kişilikleri tanınmış ve yapıları içerisinde yer alacak kurullar ile kendilerini yönetebilme imkânı sağlanmıştır (Arslan, 2005, s. 45). Üniversitelerin ülke genelinde yaygınlaşmasında öncül adımlar 1950'li yıllarda atılmıştır. Türkiye'nin bölgeleri ve şehirleri arasında eğitim ve kültür açısından homojenlik hedefi bu dönemde ön plana çıkmıştır. Aynı zamanda, Üniversitelerin açıldıkları şehirlerdeki ekonomik yapıya etkileri de tespit edilmiştir. Böylece açılan her Üniversite, istihdam sağlayan ekonomik bir aktör olarak da değerlendirilmiştir (Kavili Arap, 2010, s. 10-11). Günümüzde Türkiye'de faaliyet gösteren tüm Üniversiteler, 1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'na ve kanun kapsamına dâhil ek maddelere bağlıdırlar. Kanun özelinde Vakıf Üniversitelerinin konumu, devlet tarafından denetlenebilir olmakla beraber Vakıf tarafından yönetilme özelliğine sahip olarak tarif edilmiştir. Ayrıca Anayasa'nın 130. maddesi yükseköğretim kurumları ve üst kuruluşlarının işleyiş süreçlerini tanımlamaktadır. Madde özelinde devletin eğitimde homojenlik hedefi "Üniversitelerin ülke sathına dengeli biçimde yayılmasını gözetir" ifadesi ile güncelliğini korurken, Vakıf Üniversitelerinin kazanç amacıyla olmaması gerektiği vurgulanmıştır. Vakıf Üniversiteleri, yasal düzenlemeler haricinde evrensel eğitim standartlarına sahip olmak adına yürütülen Bologna Süreci'nin uygulamalarını takip etmektedirler (Cevher, 2015, s. 42-43).

Literatürde Vakıf Üniversiteleri ile ilgili yapılan çalışmalardan farklı olarak, bu çalışmada Vakıf Üniversiteleri hakkında yapılan araştırmalar kapsamında tespit edilen eksiklere odaklanılmıştır. Tespit edilen ilk eksiklik Vakıf Üniversitelerinin Kurucu Vakıfları arasında benzerlik ve farklılıkların belirlenmesi ve bu Üniversitelerin hangi çevresel koşulların etkisi ile kurulduğunun ortaya konulması ve dönemsel sınıflandırmaların yapılmasıdır. Bu bağlamda, Vakıf Üniversitelerinin ekosistemini temsil eden özellikleri tanımlamak için örgütsel ekoloji kuramının varsayımlarından (Hannan & Freeman, 1977) faydalanılmıştır. İncelemenin bulguları ile ikinci önemli eksikliğe cevap aranmış ve Vakıf Üniversitelerinin geleceği dönemsel koşullar ve Üniversitelerin yapısal özellikleri göz önünde bulundurulmuş ve tartışılmıştır.

Örgütsel ekoloji kuramı nesnel açıklayıcı özelliği sayesinde kullanım alanı farklı coğrafyalarda bulunan farklı endüstriler için yaygın hale gelmiştir. Örgütlerin doğum ve ölüm nedenlerini tespit etmek başta olmak üzere popülasyonların yapıları ve dinamik faktörleri sıklıkla araştırılmıştır. Amerika'da faaliyet gösteren otel zincirleri, Japonya'da üretim sektörleri, İsrail'de faaliyet gösteren işçi sendikaları

ve İspanya'da zeytinyağı endüstrisine yönelik araştırmalar gibi çok sayıda örnek bu kuramdan faydalanılarak analiz edilmiştir (Salimath & Jones, 2011, s. 886-888). Ulusal eğitim sistemleri ve yükseköğretim özelinde kuramdan faydalanılan çalışmalarda mevcuttur. Bu bağlamda Nielsen ve Hannan'ın çalışması (1977) öncül olmuştur. Çalışmada geliştirilen model ile ulusal eğitim sistemlerinin yapısı incelenmiştir. Kaynakları daha fazla olan ülkelerin farklı eğitim kurumlarını içeren bir popülasyona sahip olabileceği ve değişimlere uyum sağlayarak nitelikli öğrenci yetiştirmede süreklilik sağlayacağı vurgulanmıştır (Nielsen & Hannan, 1977). Carroll'un (1981) araştırması, yapılan ilk çalışmayı temel alarak önerilen modeli zenginleştirmeyi hedeflemiştir. Ülkeleri daha detaylı sınıflandırıp kıyaslayabilmek için ekonomik parametrelere önem verilmiştir. Bulgular sonucunda, ulusal eğitim sistemlerindeki büyük gelişim süreçlerinin çevresel kaynaklar ile uyum gösteren bir lojistik sistemle mümkün olabileceği çıkarımı yapılmıştır (Carroll, 1981, s. 597). Fakat öncül çalışmaların eğitim sistemlerine yönelik çıkarımları matematiksel denklemlerle sınırlı kalmıştır. Bu bağlamda nicel yöntemle indirgenmiş determinist yöntemler eleştirilmiştir. Eğitim kurumlarına yönelik makro boyutlu bir analizde eğitim kurumlarının yapıları detaylandırılmalı ve örgütsel değişimlerin kaynakları incelenerek yorumlanmalıdır (Young, 1988, s. 21-22).

Örgütsel ekoloji kapsamında yükseköğretim kurumları ile ilgili çalışmalarda yapılan analizlerden farklı olarak bu çalışmada, ekoloji modelinin varsayımları Vakıf Üniversiteleri için betimsel olarak değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda, çalışmanın bundan sonraki bölümünde örgütsel ekolojinin kavramsal çerçevesinin temelleri yer almaktadır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, örgütsel ekoloji kuramının varsayımları çerçevesinde Vakıf Üniversitelerinin gelişimi tarihsel olarak değerlendirilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular ile ilgili çıkarımlar ve Vakıf Üniversitelerin geleceği ile ilgili öngörüler son bölümünde tartışılmıştır.

Örgütsel Ekoloji Kuramı ve Damgalama Etkisi

Örgütsel Ekoloji kuramı, evrim teorisinin temelini oluşturduğu popülasyon ekolojisi kuramının, örgütsel araştırmalardaki yansımasıdır. Popülasyon ekolojisinin temel amacı belirli bir alanda yaşayan canlı türlerinin gösterdiği çeşitliliği evrim teorisinin prensiplerinden faydalanarak açıklamaktır (Ginzburg, Jensen & Yule, 2007). Örgütsel ekoloji kuramı öncelikle "neden bu kadar çok örgüt var" sorusuna cevap aramakta ve biyolojik analizleri, örgütsel analizlere adapte etmektedir. Böylece doğada hayatlarını sürdüren canlıların bir kısmının doğal seçim ile elenip hayatlarını kaybederken, diğerlerinin evrim geçirerek hayatlarına devam etmesini sağlayan sürecin, örgütler için de geçerli olduğu ileri sürülmektedir (Hannan & Freeman, 1977). Bu noktada uyum kavramı açıklayıcı olarak ön plana çıkmaktadır. Çalışmaların çoğunluğunda belirli çevresel faktörlere karşı örgütlerin uyum süreçlerine odaklanılmıştır (Van Witteloostuijn, 2000). Değişen çevre koşullarına

karşı uyum sağlamak için örgütler, biçimlerini, işlevlerini veya davranışlarını değiştirmektedirler (Leblebici, 2005). Çevrelerinin oluşturduğu yeni koşullara uyum sağlayabilen örgütler doğma ve çoğalma imkânı bulabilmektedir. Uyum sağlayamayan örgütler ise sayı olarak azalmakta veya yok olmaktadır (Carroll & Hannan, 2000). Örgütsel ekoloji araştırmalarının karakteristik özelliği, uzun zaman aralıklarını kapsamasıdır. Endüstrilerde yer alan popülasyonlara, örgütlerin giriş ve çıkışları ile beraber hayatta kalma oranları temel araştırma konularını teşkil etmektedir (Loree, 2008).

Kuramda benzer kaynaklara ulaşmak için rekabet eden örgütlerin oluşturduğu alan, endüstri kavramı ile tanımlanmaktadır. Popülasyon kavramı ise endüstri içinde yer alan, karar alma süreçleri ve kaynaklardan faydalanma biçimleri açısından benzerlik taşıyan örgütler için kullanılmaktadır (Michael & Kim, 2005). Popülasyonlar özelinde, faaliyet gösterebilecek örgüt sayısı hakkında hesaplamalar yapılabilmektedir. Bunun temel sebebi, çevrede var olan veya örgütler tarafından kullanılan kaynakların sınırlı olmasıdır. Bu sınırlılık, genellikle durağan olan, değişimleri çok sınırlı seviyede ve çok uzun zamanda gerçekleştirebilen taşıma kapasitelerini ortaya çıkartmaktadır. Popülasyonların başlangıç zamanlarında kaynaklar bol, rekabet ise düşük seviyede yaşanmaktadır. Zaman içerisinde örgütlerin sayısı ve dolayısı ile rekabet artmaktadır; kaynaklar ise tükenmeye başlamaktadır. Azalan kaynaklar ile beraber, yeni örgüt sayısı giderek azalacak ve örgütsel alanın taşıma kapasitesine erişildiği anda, yeni örgütlerin doğmasını engelleyen doygunluk noktasına ulaşılacaktır. Doygunluk noktasından sonra ilk olarak örgüt ölümlerinin artması beklenmektedir (Hannan & Freeman, 1987). Bir başka ifadeyle, örgüt sayısının meşruiyeti, popülasyonun taşıma kapasitesine ulaşıldığı ana kadar devam etmektedir. Kapasitenin aşılması rekabetin, meşruiyetin önüne geçmesini sağlamaktadır. Bu noktada örgütlerin ölüm riski yükselmekte, yeni örgüt kurulma imkânı ise yok olmaktadır (Carroll & Hannan, 1989).

Popülasyonun devamlılığı için uyum sürecinin başarısı kadar önem taşıyan diğer bir hususta doğumlar sonrasındaki riskin minimize edilmesidir. Bir popülasyona katılmak isteyen örgütler için başarılı işletmeler birer öncüdür. Örgütlenme sürecinde benzeri idari yapılanma, altyapısal özellikler veya sunulacak hizmetlerin tercihi ölüm riskini düşürür. Fakat sürdürülebilir başarı için benzerlikler yeterli değildir. Bu noktada artık birer yönetici olan kurucuların stratejileri önem kazanır. Bu durum örgütlerin çeşitliliğini gündeme getirmektedir. Araştırmacılar örgütsel çeşitliliğe odaklanarak, zaman içerisinde sosyal, ekonomik ve politik şartların, örgüt yapılarını nasıl değiştirdiğini açıklamayı hedeflemiştirler. Eğer seçilecek örgüt konumu yeterli kaynağa sahipse ve benzer hizmetleri talep ediyorsa, yöneticilerin örgütlerini birbirlerine yakın konumlandırabileceği önerilmiştir. Seçilen konumun özellikleri ve çevresel faktörlerin etkisi ile ortaya çıkan değişim talepleri birleştiğinde popülasyon içinde

çeşitlenmeler artar. Çeşitliliğin verimli sonuçlar oluşturması ile popülasyon kendi karakteristik özelliklerini geliştirir; ve örgütler arasında paylaşılan homojen ve heterojen özellikler çoğalır. Mekânsal heterojenlik olarak nitelendirilen bu durumda popülasyon içinde standart bir uygulamanın aykırı sonuçlar vermesi veya kendine has hizmetleri ortaya çıkarması normaldir (Stuart & Sorenson, 2003).

Popülasyon içerisinde yaşanan doğumların, değişimlerin, dönemsel eğilimlerin ve süregelen karakteristik özelliklerin analizinde sıklıkla damgalama yaklaşımından faydalanılmaktadır. Yaklaşımın temelinde kuşların hareket eden objeleri ilk gördüğü anlarda verdiği tepkilerin incelenmesi ve tespit edilen benzerliklerin içgüdüsel temelde açıklanması vardır. Yaklaşımın örgütsel araştırmalarda yer bulmasının öncülü Stinchcombe'nin (1965) çalışmasıdır (Marquis & Tilcsik, 2013, s. 196-197). Yazar, örgütlerin yaşı ve yapısı arasındaki ilişkiye odaklanmıştır. Endüstri ve popülasyon seviyesinde yaptığı analizler sonucunda her dönemin kendine has sosyal yapıya sahip olduğu ve bu yapının kurulan örgütlerin birbirine benzemesinde etkili olduğu sonucunu çıkarmıştır. Diğer önemli bir çıkarım ise örgütlerin mevcut döneme uyum sağlamak için gerekli değişimleri yapmaya çalışmasının yanında, kurulduğu dönemlerdeki belirli özelliklerini koruma eğilimleridir (Johnson, 2007). Stinchcombe'nin (1965) öncül çalışması sonrasında Carroll ve Hannan'ın (1989) analizleri kavramın örgütsel ekoloji kapsamında daha detaylı yer almasını sağlamıştır. Yazarlar bir popülasyonda yeni doğan örgütlerin ilk uygulamalarını ve yeteneklerini incelemiştirler. Bu bağlamda örgütsel özelliklerin çevresel koşullar ve kısıtlar ile şekillendiğini ve bu özelliklerin uzun süre devam ettirebileceğini belirtmişlerdir (Carroll & Hannan, 1989). Swaminathan (1996) ise pazara giriş engelleri, yeterli ağ ilişkisi kuramamaları ve nitelikli iş gücüne sahip olamama gibi spesifik kısıtlar üzerinden analizler yapmıştır. Araştırma sonucunda alışlagelmış varsayımların aksine, yoğun popülasyonlarda yer alan ve zor şartlarda doğan örgütlerin düşük ölüm oranına sahip olduğu bulunmuştur. Çalışmada, örgütlerin zorluklarla mücadele yöntemlerinin uzun vadede hayatta kalmayı sağladığı iddia edilmiştir (Swaminathan, 1996).

Damgalama kavramı üzerine yapılan yakın dönemli çalışmalarda yeni tanımlamalar yapılmıştır. Daha geniş ölçekli ve kapsamlı analizler ile kavramın kaynaklarına ve süreçlerine yönelik analizler tamamlanmıştır. Marquis ve Tilcsik (2013, s. 201) damgalamanın, özellikle örgütlerin çevrelerine karşı çok daha duyarlı olduğu dönemlerde başladığını belirtmişlerdir. Bu zaman aralıklarında örgütler çeşitli özelliklerini çevrenin karakteristik özelliklerini benimseyerek geliştirirler. Örgütler bu özellikleri büyük çevresel değişimlere karşı savunma ve sürdürme eğilimlerine sahiptirler. Damgalama olarak nitelendirilen bu özellikler sosyal, ekonomik, teknolojik, kurumsal yapı ve bireysel kaynaklı olabilirler (Marquis & Tilcsik, 2013).

Damgalamanın süreçlerinin analizi ile anlık bir olay olmadığı ve bir kerelik gerçekleştiği anlayışı terk edilmiştir. Bir örgütün damga olarak nitelenecek bir özelliğe sahip olması için öncelikle damganın kaynakları ile etkileşimde olması gereklidir. Bu etkileşim sırasında iki tarafında heterojen eğilimleri olabilir. Etkileşim sonrasında damgaların devam etmesi, sayısının artması, özünden farklılaşması veya dönüşmesi mümkündür. Yaşanan süreç sonunda damganın etkileri örgütün çıktıları ve kararlarında kendini gösterir (Simsek, Fox & Heavy, 2015). Örgütsel ekoloji kuramının bu bölümde özetlenen temel varsayımları, bir sonraki bölümde Vakıf Üniversiteleri için değerlendirilmiştir.

Örgütsel Ekoloji Kuramı Çerçevesinde Vakıf Üniversitelerinin Tarihsel Değerlendirmesi

Günümüzde başta özel üniversiteler olmak üzere, farklı formatlara ve yapısal özelliklere sahip devlet harici yükseköğrenim sağlayan kurumlar Dünya genelinde yayılmış durumdadır. Bu kurumlarda öğrenim gören öğrencilerin oranı tüm öğrenciler arasında %30'u geçmiştir. Farklı coğrafyalarda değişkenlik göstermekle beraber, yayılan liberalleşme, özelleştirme ve piyasalaştırma politikaları özel yüksek öğrenimi sürdürülebilir kılmıştır (Qureshi & Khajawa, 2021). Küresel politikalarda paylaşılan ortak uygulamalarla beraber, ülkeler mekânsal heterojenliğe uygun biçimde karakteristik popülasyonlarını inşa etmişlerdir. Ülkelerin sistemlerini anlamak adına yapılacak nicel çalışmalarda, geçmişte eleştirildiği gibi, indirgemecilik riski vardır. Bu noktada yapılacak betimsel bir çalışma, tüm sınırlılıklarına rağmen, analiz edilecek temel faktörler sayesinde ülkeler için genel çerçeve çizebilir. Kurumların yaşları, konumları ve yönetim şekillerinin incelenmesi ile çeşitlenmelerle beraber süregelen veya yeni gelişen damgalamalara ulaşılabilecektir.

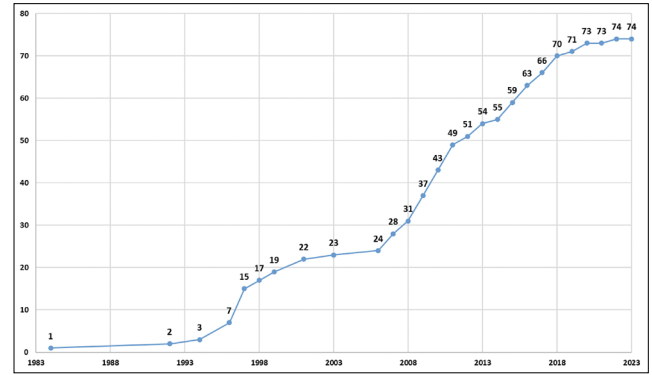
Bu bağlamda Almanya'nın Özel Üniversite önceliği uygulamalı bilim, sanat ve müzik alanlarında özelleşme hedefidir. Popülasyon genelinde, farklı alanlardan Dekanlıklara sahip, kapsamlı eğitim veren Özel Üniversitelerin sayısı sadece 21'dir (%5,3). Yüksek dini eğitimin sadece kiliseler tarafından yönetilen 13 Üniversite tarafından sürdürülmesi (Berghauser & Hoelscher, 2020, s. 66) ise devletin damgalama etkisini muhafazakar biçimde sürdürmesi olarak yorumlanabilir.

Arap yarımadasında Özel Üniversitelerin dikkat çekici artış hızı incelendiğinde tamamen farklı bir yöntem ile karşılaşılır. Bölgede, Özel Üniversitelerin kurulması fikri 1990'lı yıllar ile beraber gelişmiş ve Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi'nin önderliğinde örgütlenme süreci başlamıştır. Milenyum sonrasında açılan Üniversitelerin yaklaşık %70'i özel kurumlardır. Bu okulların mezunlarının küresel standartlara sahip olması hedeflenmiştir. Bu sebeple Amerikan Üniversiteleri

temel alınarak yeni bir eğitim sistemi kurulmuştur. Fakat hedeflenen standartlar ile toplumun güncel talepleri arasındaki uyumsuzlukların sayısı artış göstermiştir (İsmail & Al Shanfari, 2014). Örgütsel ekoloji temelinde yapılacak bir değerlendirme ile Arap Ülkelerinin popülasyonlarını tamamen çevreye uyum sağlamak amacı ile oluşturduğunu ve Amerikan standartlarının sürdürülmesi durumunda durumunda zorlayıcı eşbiçimlilik kapsamında düşünülebilecek damgalama etkilerinin gelişeceği söylenebilir.

Ülkemizin Vakıf Üniversiteleri ne Almanya kadar kısıtlı bir yoğunluğa ne de Arap Ülkeleri gibi sadece uyum hedefi ile tek bir sistemin entegre edilmesi ile açıklanacak basitlikte değildir. Popülasyonun mekânsal heterojenliğine ışık tutabilmek ve damgalama özelliklerine yönelik çıkarımlar yapmayı hedefleyen bu çalışmada, Vakıf Üniversitelerinin popülasyonu, tarihsel süreçteki farklılıklar göz önünde bulundurularak incelenecektir. Betimsel analizlerin yapılması için ikincil verilerden yararlanılmıştır. Bu veriler, Yüksek Öğretim Kurumu ve Üniversitelerin web sitelerinde yer alan bilgilerin yanı sıra farklı medya platformlarında yayınlanan Üniversite tanıtımlarını kapsamaktadır. Homojen ve heterojen özelliklerin tespiti için başlayan analizlerde ilk olarak Vakıf Üniversitelerinin sayısı incelenmiştir. 2023 yılının sonu itibarıyla Türkiye'de eğitim veren toplam 74 Vakıf Üniversitesi bulunmaktadır (■ Şekil 1).

■ Şekil 1.
Vakıf Üniversitelerinin Toplam Sayısı.

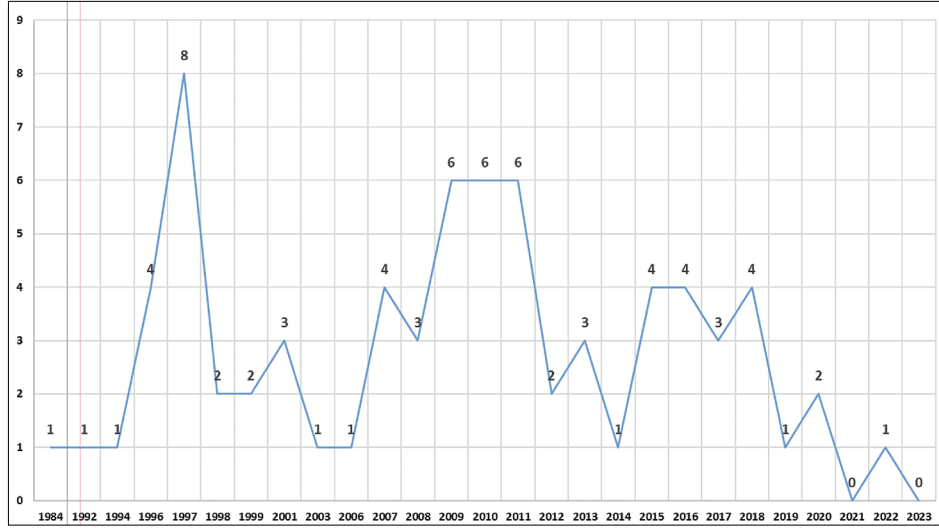

■ Şekil 1' de gösterildiği üzere, 2020 ile 2023 yılları arasında sadece 1 adet yeni Vakıf Üniversitesinin kurulması ile Vakıf Üniversitelerini temsil eden örgütsel alanda, belirli illerde taşıma kapasitesine ulaşıldığına yönelik bir veri olarak değerlendirilebilir. Bu durum ile bağlantılı olarak, doygunluk noktasına ulaşıldığında, önümüzdeki yıllarda yeni Vakıf Üniversitelerinin sayısında artış olmayacağı veya bu sayının çok sınırlı olacağı, ayrıca mevcut Vakıf Üniversitelerinin kaynaklara ulaşmada sorunlar yaşayacağı beklenebilir. Bunun yanı sıra popülasyon içerisinde kaynaklarını doğru değerlendirmeyen Üniversitelerin kapanma ihtimali güçlenecektir.

Şekil 2.

Yıllara göre Vakıf Üniversitelerinin Açılış Sayıları.

2020 yılı sonrasında sadece 1 yeni Vakıf Üniversitesinin açılması ile beraber, farklı dönemlerde Vakıf Üniversitelerinin sayılarının daha fazla arttığı ve türlerinde çeşitlenmelerin olduğu da analiz edilmesi gereken bir diğer husustur. Şekil 2’de yer aldığı üzere, bazı dönemlerde açılan Vakıf Üniversitelerinin sayısında yüksek oranda artış olurken, bazı dönemlerde ise artış sayısı daha azdır. Bu çalışmada, açılma tarihleri ve diğer dönemsel özellikler dikkate alınarak, Vakıf Üniversiteleri ekosistemi için aşağıda detaylı olarak açıklanan 5 dönem belirlenmiştir (Tablo 1).

Çalışma kapsamında belirlenen ilk dönemde açılan Vakıf Üniversitesi sayısı, diğer dönemlere göre en düşüktür ve bu Üniversiteler İstanbul ve Ankara olmak üzere iki büyükşehirde bulunmaktadır. İkinci dönemde Vakıf Üniversitelerinin sayısındaki artış oldukça fazla olmakla birlikte, Vakıf Üniversiteleri ilk döneme benzer olarak, bir Vakıf Üniversitesi hariç olmak üzere, iki büyükşehirde ve çoğunlukla İstanbul’da eğitime başlamıştır. İlk döneme benzer şekilde üçüncü dönemde üç büyükşehirde açılan Vakıf Üniversitelerinin sayısı da diğer dönemlere göre düşüktür.

Tablo 1.

Dönemlere göre Vakıf Üniversitelerinin Sayısı.

	Dönem 1 1984-1995	Dönem 2 1996-2000	Dönem 3 2001-2005	Dönem 4 2006-2016	Dönem 5 2016-2020	Toplam
İstanbul	1	12	1	23	7	44
Ankara	2	3	1	3	4	13
İzmir			2		1	3
Antalya				3		3
Gaziantep				2		2
Konya				2		2
Mersin		1		1		2
Kayseri				1		1
Nevşehir					1	1
Trabzon				1		1
Kocaeli					1	1
Toplam	3	16	4	36	14	73

Vakıf Üniversitelerinin sayısında en yüksek oranda artış 2006 ile 2016 yılları arasındaki dönemi kapsayan dördüncü dönemde gerçekleşmiştir. Bu dönemde açılan Vakıf Üniversitesi sayısı, mevcut sayının neredeyse yarısı kadardır. Bu dönem içerisinde eğitime başlayan Vakıf Üniversitelerinin çoğunluğu yine İstanbul'da bulunmakla beraber, 8 farklı ilde de yeni Vakıf Üniversiteleri açılmıştır. Son dönemde ise, açılan Vakıf Üniversitelerinin sayısında bir önceki döneme göre büyük bir azalma meydana gelse de, 3 büyükşehirde ve daha önce Vakıf Üniversitesi bulunmayan 3 şehirde Vakıf Üniversiteleri eğitime başlamıştır. 2022 yılsonu itibarıyla, %59,5'i İstanbul'da, %17,5'i Ankara'da olmak üzere Türkiye'de Vakıf Üniversiteleri 12 farklı ilde eğitime devam etmektedir.

Türkiye'de yaşanan dönemsel değişimlerin ve farklı çevresel koşulların sonucunda, örgütsel ekoloji kuramına göre, her dönemde ortaya çıkan yeni fırsatların, kurulan örgüt sayısında artışa neden olduğu (Önder & Üsdiken, 2016, s. 599) ileri sürülebilir. Ayrıca, Vakıf Üniversitelerinin kuruldukları dönemleri yansıtan, Üniversitelerin çeşitlenmelerine neden olan farklı damgalamalara sahip olması mümkündür. Bu sebeple farklı dönemlerde kurulmuş Vakıf Üniversitelerinin, kurucu Vakıfları açısından sürdürülen veya dönemsel damgalamalara sahip olduğu düşünülmüştür. Bu kapsamda, Vakıf Üniversiteleri için damgalama etkisinin de değerlendirildiği dönemler aşağıda açıklanmıştır.

Vakıf Üniversitelerinde Liderlik Dönemi: 1984-1995

Türkiye'de 1950'ler ile uygulanmaya başlayan devlet-özel sektör iş birliği ekonomik modeli ve sanayileşme dönemi, 1980 yılı ile beraber farklı bir değişime uğramıştır. 12 Eylül sonrası ilk demokratik seçim 1984 yılında yapılmış ve Turgut Özal'ın iktidarı ile özel finansal girişimlere yönelim hızlanmıştır. Yeni dönemde yeni ekonomik model liberal ekonomi olurken, temel hedefler büyüme ve serbestlik ekseninde belirlenmiştir (Kayra, 2012).

Dönem özelinde farklı alanlarda atılımlar yapılmaya başlanmıştır. Bu atılımlardan birisi de dönemin Yüksek Öğretim Kurumu Başkanı İhsan Doğramacı tarafından temelleri atılan ve 1984 yılında kurulan ilk Vakıf Üniversitesi unvanlı Bilkent Üniversitesi'dir. Bilkent Üniversitesi'ni 1992 yılında kurulan Koç Üniversitesi takip etmiştir. Böylece 1963 yılında kurulan ve Türkiye'nin ilk holdingi olan Koç Holding, eğitim hususunda da öncül konumda yer almıştır. 1994 yılında kurulan Başkent Üniversitesi ise Ankara'da faaliyet gösterecek ikinci Vakıf Üniversitesi olmuştur (Yüksek Öğretim Kurumu [YÖK], 2021). Üniversite'nin kurumsal geçmişinde, ilk hastanesini 1985 yılında kurulan ve yaptığı organ nakilleri ile Dünya çapında tanınan tıp profesörü Mehmet Haberal'ın liderliği vardır.

Vakıf Üniversitelerinde İlk Çeşitlilik Dönemi: 1996-2000

Türkiye'de ilk faaliyete geçen Vakıf Üniversiteleri, çeşitlenmenin yaşandığı ilk dönemde birer referans noktası olmuşlardır. Eğitim kökenli İhsan Doğramacı, yeni eğitim kökenli Vakıf Üniversitelerine ilham olmuştur. Geçmiş 1885 yılında Selanik'te kurulan Feyziye Mektepleri'ne dayanan Işık Üniversitesi, 1996 yılında kurulmuştur. Ankara'da 1997 yılında kurulan Çankaya Üniversitesi'nin geçmişinde, 1969 yılında açılan Arı Dershanesi'nin kurucusu ve matematik öğretmeni Sıtkı Alp'in liderliği vardır. 1998 yılında İstanbul'da açılan Bahçeşehir Üniversitesi'ni, eğitim girişimcisi olarak tanınan Enver Yücel kurmuştur. Koç Üniversitesi ve arkasında bulunan köklü holding benzer biçimde girişimci teşebbüslerin yolunu açmıştır. 1997 yılında eğitime başlayan Kadir Has Üniversitesi ve 1999 yılında eğitime başlayan Okan Üniversitesinin kuruluşlarında, oldukça başarılı ticari geçmişlerinin yanı sıra eğitime özel ilgi gösteren iş insanları Kadir Has ve Bekir Okan bulunmaktadır. Bizim Lösemili Çocuklar Vakfı'nın 1998 yılında kurduğu Haliç Üniversitesi ve Türkiye Trafik Kazaları Yardım Vakfı'nın 1999 yılında kurduğu Ufuk Üniversitesi ise tıp alanındaki öncelikleri açısından Başkent Üniversitesi'nin yeni dönem örnekleridir. Beş yıllık dönem incelendiği zaman, toplam 16 Vakıf Üniversitesinin kurulduğu görülmektedir. Bu Üniversitelerden 12 adedi İstanbul ve sadece 3 adedi Ankara merkezlidir. 1997 yılında Mersin'de Bayboğan Eğitim Vakfı tarafından kurulan Çağ Üniversitesi ise İstanbul ve Ankara haricinde başka bir şehirde kurulan ilk üniversite olmuştur (YÖK, 2021).

Vakıf Üniversiteleri Ekosisteminde Ekonomik Krizin Yansımaları: 2001-2005

Vakıf Üniversitelerinin ilk çeşitlenmesinin sonu Türkiye'de yaşanan ekonomik kriz ile gelmiş ve yeni dönem yaşanan krizin etkileri ile şekillenmiştir. Dönemin başlangıcı, liberal ekonomik model için gerekli reformların yapılmaması ve 1999 yılında açıklanan istikrar programından istenen sonucun alınmaması olmuştur. Kasım 2000 de başlayan finans sektöründe daralma, 2001 Şubat ayında bankacılık sektörünün büyük darbe alması ile tepe noktasına ulaşmıştır (Temiz & Gökmen, 2010, s. 4-6). Yaşanan ekonomik kriz Vakıf Üniversitelerinin açılış ivmesini oldukça yavaşlatmış ve 5 yıllık dönemde sadece 4 Üniversite kurulmuştur (YÖK, 2021). Yine bu dönemin etkisi ile daha önceki Üniversitelerden farklı bir yapı ortaya çıkmıştır. Yeni tür Vakıf Üniversitelerinde, bir holding veya iş insanının girişimi yerini ekonomik riskin ortak alınması ve işletmelere istihdam hedefli eğitime öncelik verilmesini almıştır. Bu yapının ilk örnekleri 2001 yılında İstanbul Ticaret Odası Eğitim ve Sosyal Hizmetler Vakfı'nın kurduğu İstanbul Ticaret Üniversitesi ve İzmir Ticaret Odası Eğitim ve Sağlık Vakfı'nın kurduğu İzmir Ekonomi Üniversitesi'dir. 2003 yılında Ankara'da kurulan TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi ise yeni tür Vakıf Üniversitelerinin en büyük hacimlisi olmuştur.

Dönem özelinde İzmir’de ilk kez Vakıf Üniversiteleri kurulmuş ve şehirde yer alan Selçuk Yaşar Spor ve Eğitim Vakfının kurucusu olduğu ikinci Vakıf Üniversitesi olan Yaşar Üniversitesi de eğitime başlamıştır.

Vakıf Üniversitelerinin Türkiye’ye Çeşitlenerek Yayılması: 2006 – 15.07.2016

Ekonomik krizin etkilerinin geçmesi yeni dönemin başlangıcında önemli bir etken olmuştur. Fakat dönemi şekillendiren unsur yüksek öğretimin ülke geneline “Her ile bir Üniversite” stratejisi ile yayma hedefi olmuştur. Strateji özelinde 2006-2008 arasında 41 Devlet Üniversitesi açılırken, Vakıf Üniversitelerinin açılması da teşvik edilmiştir (Yalçıntaş & Akkaya, 2019). Bu amacı gerçekleştirmek için ilk olarak 31.12.2005 tarihinde yayınlanan 26040 sayılı Resmi Gazete ile “Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliği” büyük ölçüde güncellenmiştir. Yönetmelik kapsamında bir Vakıf Üniversitesinin hangi şartlarda kurulabileceği, öğrenci alım süreçleri, eğitim ve öğretime dair programları, idari mekanizmaları ve mali işleyişine dair kurallar değişmiştir. Yaklaşık 10 seneyi kapsayan bu dönemde, günümüzde faaliyetlerine devam eden 36 Vakıf Üniversitesi kurulmuştur. Antalya, Gaziantep, Kayseri, Kocaeli, Konya, Mersin, Nevşehir ve Trabzon’da ilk kez Vakıf Üniversitesi açılmakla beraber, açılan 23 yeni Üniversitenin merkezi İstanbul olmuştur (YÖK, 2021). Açılan Üniversitelerin kuruluş özellikleri incelendiği zaman geçmiş Üniversitelerin yapılarının tekrarları devam etmektedir. Eğitim kökeni 1930’lu yıllara dayanan Türk Eğitim Derneği, kendisine bağlı Vakıf ile TED Üniversitesi’ni 2009 yılında hayata geçirmiştir. 2007 yılında önemli iş insanlarından Mehmet Ali Aydınlar Acıbadem Üniversitesi’ni, Hüsnü Özyeğin ise Özyeğin Üniversitesi’nin kurulmasını sağlamışlardır. Türk Kardiyoloji Vakfı 2006 yılında kurucusu olan tıp profesörü Cem’i Demiroğlu’nun adına yer vererek tıp öncelikli Demiroğlu Bilim Üniversitesi’ni hayata geçirmiştir. Ekonomik kriz döneminin ortaya çıkan riski beraber paylaşarak kurulan üniversiteler örneği ise Konya’da 2009 yılında Konya Ticaret Odası’nın Vakfı aracılığı ile kurulan KTO Karatay Üniversitesi ile devam etmiştir.

Vakıf Üniversitelerinin ikinci kez çeşitlendiği bu dönemde yeni türlerde ortaya çıkmıştır. “Her ile bir Üniversite” stratejisine devlet kurumları da eşlik etmiş ve dikkat çekici yeni bir Vakıf Üniversitesi türünü ortaya çıkarmışlardır. Devletin köklü kurumlarından olan Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün, geçmişte kurulmuş olan çok sayıda Vakfı bir araya getirerek 2010 yılında İstanbul’da kurduğu Bezm-i Alem Vakıf Üniversitesi ve Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, yeni türün önemli örneklerindedir. 1975 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından kurulan Türkiye Diyanet Vakfı ise, gene 2010 yılında İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi’nin faaliyete geçmesini sağlamıştır. Farklı alanlarda faaliyet gösteren ve Dernekler Kanununa bağlı köklü kurumların kurdukları Vakıflar ile hayata geçirdikleri Üniversitelerde bu dönemin ilgi çekici örneklerindedir. Kurulduğu 1925

tarihinden itibaren Dernek statüsüne sahip Türk Hava Kurumu’nun 2010 yılında kurduğu Türk Hava Kurumu Havacılık Vakfı ile 2011 yılında hayata geçirdiği Türk Hava Kurumu Üniversitesi bu türün en köklü örneklerindedir (Türk Hava Kurumu, 2023). Dönem özelindeki çeşitlenme sadece Vakıf Üniversiteleri ile sınırlı kalmamıştır. Vakıf yükseköğretim kurumları kapsamına, Vakıf Üniversitelerine ek olarak, Vakıflar tarafından kurulacak Meslek Yüksek Okulları (MYO) dahil edilmiştir. Bu bağlamda 2008 yılında İzmir Kavram MYO, 2010 yılında İstanbul Sağlık ve Sosyal Bilimler MYO ve 2012 yılında Ataşehir Adıgüzel MYO ile İstanbul Şişli MYO kurulmuştur (YÖK, 2021).

İki Kriz arası Toparlanma Dönemi: 23.07.2016 – 2020

Vakıf Üniversitelerinin ülke genelinde çeşitlenerek yayılması dönemi, Türkiye’nin 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşadığı darbe girişimi ile beraber sona ermiştir. Girişim sadece kolluk kuvvetlerini kapsayan bir etkinlik olmamış, ülkemizin farklı alanlarını derinden etkileyen sonuçlara sahip bir krize dönüşmüştür. Krizin yüksek öğretim boyutunda yönetilmesi sürecinde öncelikli amaç, öğretim kurumu özelliğini kaybetmiş yapıların devre dışı bırakılması olmuştur. Bu amaç doğrultusunda, yüksek öğretim işlevlerinden sapmış olan 15 Vakıf Üniversitesi, 23 Temmuz 2016 tarihinde 29779 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 667 numaralı KHK ile kapatılmıştır. Bu Üniversitelerin 14 adedi, 10 farklı şehirde bulunmakla beraber, bir önceki dönemde verilen iyi niyetli teşviklerden kötü amaçları için faydalanarak faaliyetlerine başlamışlardır. Yaşanan bu gelişmeler sonrasındaki 4 sene içerisinde toplam 14 yeni Vakıf Üniversitesi açılmış ve kriz sonrası denge sağlanmıştır (YÖK, 2021). Açılan yeni Üniversiteler arasında yeni bir tür olma potansiyeline sahip olduğu düşünülen tek örnek Türkiye Eğitim Sağlık ve Araştırma Vakfı tarafından 2018 yılında kurulan Ankara Medipol Üniversitesidir. 2009 yılından beri faaliyetlerine devam eden İstanbul Medipol Üniversitesi’nin 9 yıl ardından açılan üniversite, bir tıp kuruluşu ile bağlantılı ikinci Vakıf Üniversitesi örneği olmuştur.

Dönemin tespit edilen farklılığı ise belirli bir iş insanının girişimci Vakıf Üniversitesi teşebbüsü eksikliğidir. Bu eksiklik haricinde eğitim kökenli Vakıf Üniversitesi geleneği, 2020 yılında kurulan Kocaeli Sağlık ve Teknoloji Üniversitesi ile devam etmiştir. Üniversitenin kurucu Vakfı olan Avrupa Eğitim Vakfı’nın eğitim portföyünde İstanbul Final Dershaneleri ve Avrupa Koleji başta olmak üzere çok sayıda eğitim kurumu vardır. Ses Sağlık Eğitim ve Spor Vakfı’nın 2018 yılında kurduğu İzmir Tınaztepe Üniversitesi tıp öncelikli Vakıf Üniversiteleri geleneğini devam ettiren örneklerden birisidir. Ekonomik riski ortaklaşa üstlenen ve işletmelere istihdam amacını benimseyen Vakıf Üniversitesi örneği ise 2017 yılında Ankara’nın sanayi merkezi olan OSTİM bölgesinin kurduğu Vakıf aracılığı ile hayata geçirilen Ostim Teknik Üniversitesi olmuştur. Öncül örnekleri bir önceki çeşitlenme döneminde tespit edilen Derneklerin Vakıf Üniversitelerinin, bu dönem özelinde örneği, 2019 yılında kurulan İstanbul Galata

Üniversitesi olmuştur. Üniversitenin geçmişinde 2004 yılında faaliyetlerine başlayan Türkiye İş Kadınları Derneği ve Derneğin kurduğu Bulut Eğitim Vakfı bulunmaktadır (Erdoğan, 2020).

Yaşanan darbe girişiminin yüksek öğretim boyutuna yansıyan sonuçları, izlenen stratejiler sayesinde kısa zamanda çözüme kavuşturulmuş ve Vakıf Üniversiteleri özelinde başarılı radikal adımları içeren bir toparlanma dönemi yaşanmıştır. Fakat ilk krizi atlatan Türkiye'yi yeni bir kriz beklemektedir. Bu sefer yaşanacak krizin etkileri küresel boyutta olmuştur ve insanlığın geleceğini kurtarmak adına alınan önlemler gündelik hayatı tamamen değiştirmiştir. Krizin kaynağı Covid-19 salgınıdır ve kriz ile mücadele süreci 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılan pandemi ilanının hemen akabinde başlamıştır. Hastalığın 5 Mayıs 2023 tarihinde, artık küresel acil bir durum olmadığı ilanına kadar, ülkemizde alınan önlemler her alanda güncellenerek uygulanmaya devam edilmiştir. Tüm yönleri ve artçı etkileri ile hayatı derinden etkilemiş salgına karşı Türkiye'de yüksek öğretim için uygulanan ilk önlem 16 Mart 2020 tarihinde eğitim ve öğretim faaliyetlerine üç hafta ara verilmesi kararı olmuştur. YÖK tarafından 26 Mart 2020 tarihli yapılan açıklama ayrı bir dönüm noktası olmuş ve yükseköğretimde 2020 Bahar döneminde yüz yüze eğitim durdurulmuştur (YÖK, 2020). 2020 yılında hazırlıkları pandemi öncesine dayanan Ankara Bilim Üniversitesi'nin 17 Nisan 2020 tarihinde 31102 sayılı Resmi Gazete ile kuruluşu tamamlanmıştır. Böylece faaliyet gösterdikleri şehirler ve açıldıkları dönemler ekseninde Tablo 1'de sınıflandırılmış Türkiye'de faaliyet gösteren Vakıf Üniversitesi sayısı 73 olmuştur (YÖK, 2021).

Vakıf Üniversitelerinin Geleceği: 2021 Sonrası

Üniversitelerin geleceğine yönelik araştırmalarda, bireylerin eğitim ihtiyaçları haricinde toplumsal değişimde etkisi olacak Üniversite modeli üzerinde durulmaktadır. Kurgulanan yeni modelde, Üniversitelerin belirli alanlara yoğunlaşması tavsiye edilmiştir. Yeni modelin başarılı uygulanması için katı pozitivist yaklaşımdan uzak bir bilimsel düşünce tasarımı gereklidir. Çünkü bilginin kendisi yeterli değildir. Öğrenilen bilgi, gelecekteki olasılıkları belirleme ve önceden analiz etmede kullanıldığı zaman değerlidir. Ancak farklı disiplinlerin etkileşimi ile şekillenecek bir eğitim programında, bireyler çevrelerine bütüncül bakabilecek ve bilgiyi gelecek için kullanabileceklerdir (Erdem, 2016, s. 42-43). Bu model içerisinde yetişen bireyler sadece mesleki bilgilere sahip olmayacak, aldıkları eğitim kapsamında kazandıkları farklı işlevleri, toplumun dönüştürülmesinde kullanabileceklerdir. Bütüncül, tamamlayıcı ve esnek olan bu yeni modeldeki Üniversitelerin hedefleri sürdürülebilirlik ve derin öğrenmeye uygunluk olmalıdır. Çekya'da faaliyet gösteren Palacky Üniversitesi'nin Dönüştürücü Liderlik eğitimi yeni modelin ilham aldığı öncülü olmuştur. Modelde, gerçekçi problemlerin belirlenmesi ilk adımdır. Meslekler arası katı kurallar yerine bilgi üretilmesini tetikleyen geçişkenlik en önemli hedeftir. Böylece öğrenciler birden

çok disiplinden faydalanarak kuramsal, pratik ve yöntemsel çözüm önerileri geliştirecektir (McGregor & Volckmann, 2013). Modelin aslında ülkemize yabancı olmadığına ve benzerinin uygulanabildiğine Sabancı Üniversitesi'nin *Program Seçme Özgürlüğü* örnek gösterilebilir. Öğrencilerin bölüm yerine fakülte tercih etmesini sağlayan model (Sabancı Üniversitesi, 2019), ülkemizde faaliyet gösteren Üniversitelerde yaygınlaşabilir ve geliştirilecek ortak stratejiler sonucunda Türkiye'ye özgü yeni eğitim modelleri tasarlanabilir.

Pandemi döneminde yaşanıldığı üzere, yükseköğretimde Üniversitelerin bulunduğu yerlerden bağımsız olarak öğrencinin bulunduğu her yerden öğrenme gerçekleştirilmiştir. Hastalığın etkisinin azalması ve hayatın normale dönmesine rağmen, bundan sonraki dönemde, bazı dersler için uzaktan öğretimin devam etmesinin kalıcı hale gelmesi mümkün görünmektedir. Bu durum, kaynak sorunu yaşayan Vakıf Üniversiteleri için de bir avantaj sağlayabilir. Ayrıca, değişim programlarında olduğu üzere, Türkiye genelinde farklı illerde eğitim alan öğrencilerin diğer Üniversitelerden ders almaları da mümkün hale gelebilir. Vakıf Üniversitelerinin doygunluk seviyesine ulaşmaları durumunda, mevcut Üniversitelerin belirli alanlara odaklanmaları ve bazı eğitim alanlarını da terk etmelerinin söz konusu olması muhtemel olacaktır. Türkiye'de faaliyetlerine başlayan son Vakıf Üniversitesi, 11 Mart 2022 tarihinde açılan Mudanya Üniversitesi olmuştur. 74. Vakıf Üniversitemizin ilçe merkezli olduğu göz önünde bulundurulmalıdır (Ek-D). Gelecekte doygunluğa ulaşmış büyükşehirlerin ilçelerinde veya yüksek yaşam standartlarına sahip ilçelerde Üniversitelerin açılma olasılığı gelişebilir.

Tartışma ve Sonuç

Türkiye'de faaliyet gösteren Vakıf Üniversitelerine yönelik çalışmalar sınırlıdır. Mevcut çalışmalarda genel eğilimin iki yönde geliştiği değerlendirilmiştir. İlk eğilim özelinde, öğrenci deneyimleri (Kalpaklıoğlu & Türemez, 2010; Tayyar & Dilşeker, 2012), Üniversitelerin mali yapıları (Söyler & Karataş, 2011), Üniversitelerin açılacağı şehirler ve önerilen bölümler (Teker & Özer, 2012) gibi belirli konulara odaklanılmış ve yapılan analizler seçilen konunun kapsamı ile sınırlı kalmıştır. İkinci eğilim ilkinde göre daha yakın tarihli çalışmaları (Cevher, 2015; Çelik, 2015; Gürbüz & Akaya, 2014) içermektedir. Üniversitelerin genel yapılarını incelemek ve mevcut faaliyetleri üzerinden çıkarımlar yapmak eğilimin dikkat çeken özellikleridir. Bu çalışmalar arasından Çelik'in (2015) çalışmasında ileri sürülen Vakıf Üniversiteleri arasında büyük kalite farklılıklarının olduğu vurgusu üzerinde durulması ve detaylandırılması gereken bir tespittir.

Diğer taraftan, Ülkemizde yapılan araştırmalarda örgütsel ekoloji kuramının kullanımı yaygınlaşma aşamasındadır. 2010 sonrasında günümüze kadar yapılan çalışmalarda

iki eğilim tespit edilmiştir. Bu eğilimlerden ilki örgütsel ekoloji kuramının, örgütsel analiz çalışmalarının başka alanlarına katkısını veya belirli bir kavram çerçevesinde incelemektir. Bu bağlamda örgütsel ekoloji kuramının stratejik yönetim ile ilişkisinin incelenmesi dikkat çekicidir. Bazı çalışmalarda, örgütlerin uygulayacakları stratejiler ile koşullara uyum yerine popülasyon içinde farklı olabileceği fikri öne sürülmüştür (Erdil, Kalkan & Alparslan, 2010, s. 29-30). Çubukçu'nun (2018) çalışması kuramın temel varsayımlarını, örgütsel çevre, yaş ve büyüklük gibi temel yapısal özellikler ekseninde tartışmış ve bu unsurların etkisini analiz etmiştir. Kılıç'ın yakın zamanlı çalışması (2020) ise örgütsel ekoloji kuramını girişimcilik kavramı ile beraber kullanmış ve kuluçka merkezleri ile mentor ilişkilerinin etkilerine değinmiştir. Kuramın kullanımında ortaya çıkan ikinci eğilim, belirlenen bir sektörün analizine odaklanmadır. Bu bağlamda Turhan ve Arı (2021) tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörlerini örgütsel ekoloji çerçevesinde 10 yıllık bir zaman aralığı için analiz etmişlerdir. Diğer güncel bir çalışmada, örgütsel ekoloji kuramından nitel araştırma tercihi ile faydalanılmıştır. Keskin ve Kıcır'ın çalışmasında (2020) kamu ve özel radyo kanalları kuram çerçevesinde vaka analizi kullanılarak incelenmiştir. Mevcut çalışmalar arasında, örgütsel ekoloji kapsamında Vakıf Üniversiteleri ile ilgili araştırmaya rastlanmamıştır.

Bu çalışmada öncelikle örgütsel ekoloji kuramından faydalanarak Vakıf Üniversitelerinin yaygınlaşması ve çeşitlenmesine yönelik cevaplar aramıştır. Elde edilen bulgular farklı niteliklere sahip kurucu Vakıfların dönemlerin şartlarına göre Üniversitelerini kurduklarını göstermiştir. Vakıf Üniversitelerinin kuruluş yılları, kurucu Vakıflarının öne çıkan nitelikleri ve dönemsel şartlar incelenerek, belirli dönemler kapsamındaki benzer ve farklı özelliklere odaklanılmıştır. Damgalama özelliklerine dikkat edilmiş ve süregelen anlayışlar incelenmiştir. İlk kurulan Vakıf Üniversitesinden günümüze kadar geçen 39 yılda, eğitim kökenli Vakıflar tarafından kurulan hiçbir Vakıf Üniversitesi

kapanmamış, aksine benzer nitelikte kurucu Vakıflara sahip Üniversiteler ekonomik kriz dönemi (2001-2005) hariç, diğer tüm dönemlerde kurulmaya devam etmiştir. Dönemsel farklar kendi türlerini ortaya çıkarmış, farklı dönemlerde egemen olan kurucu Vakıf türleri azalmış veya çoğalmıştır. Fakat damgalama özellikleri hem kendilerinin hayatta kalmasını sağlamış hem de uygun şartları taşıyan dönemlerde benzer nitelikte Vakıfların Üniversite kurmaya yönelmesini etkilemiştir. Bu durum Vakıf Üniversitelerinin oluşturduğu popülasyonun yoğunluğuna yönelik çıkarımlar yapmayı sağlamıştır. Çalışma kapsamında Vakıf Üniversiteleri için damga etkisi oluşturan kurucu Vakıfların 6 farklı niteliğe sahip olduğu değerlendirilmiştir (■ Tablo 2).

Çalışma ile belirlenen dönemler itibarıyla, kurucu Vakıfların niteliklerine göre açılan Vakıf Üniversitelerinin sayısı ■ Tablo 3'te yer almaktadır. Kurucu Vakıfların nitelikleri arasından, belirli niteliklere sahip kurucu Vakıflar farklı dönemlerde trend olmuşlar, bazı kurucu nitelikler günümüze kadar süregelmiş, bazıları ise dönemsel özellikleri ile dikkat çekmiştir (■ Şekil 3). Bu noktada kurulan Vakıf Üniversitelerinde genel eğilimin kurucuların sahip oldukları nitelikler etrafında geliştiği ve sonrasında niteliklerin sürdürülmesi eğiliminin devam ettiği söylenebilir. Çünkü kurucuların sahip oldukları eğitimlere ve niteliklere göre örgütlerinin rotalarını çizmesi temsil sorunlarını azaltır ve bilgi paylaşımını geliştirir. Profesyonel deneyimler ile yapılan planlar birbiri ile daha tutarlı ilerler. Yürütülen faaliyetler, örgütün kurucularından kaynaklı nitelikler temelinde ilerlediğinden dolayı, standart aile şirketlerine göre daha fazla değer yaratılır. Bu sayede örgütün kurumsallaşma süreci, kurucu yapının karakteristiği ile gelişir (Li & Srinivasan, 2010). Kurucuların yönetimde temsilinin sürekliliği, örgütün çalışanları ve çevresi tarafından yapılan faaliyetlerin daha iyi anlaşılmasını sağlar ve oluşan kurumsal kimlik de profesyonel nitelikler, yüksek sadakat ve güçlü örgüt içi ilişkiler ile desteklenir (Liu & Polkinghorne, 2023).

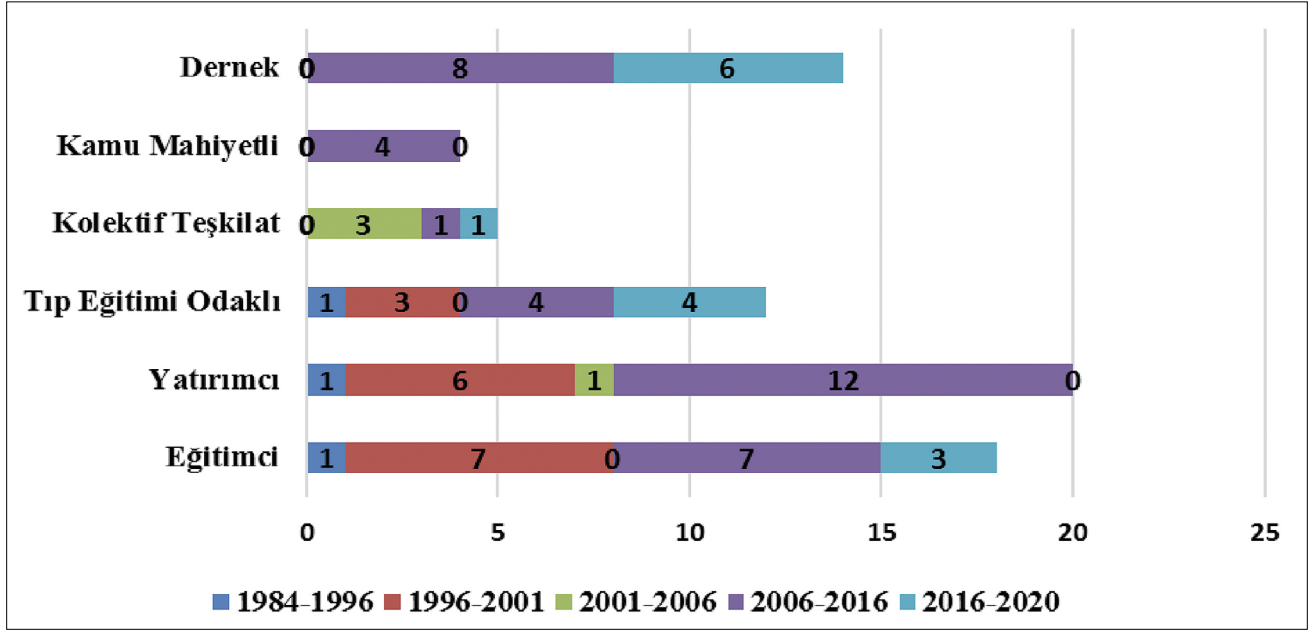
Tablo 2.

Damga Etkisi Oluşturan Kurucu Vakıfların Nitelikleri.

Eğitimci	Üniversite kurulmasından önce geçmişinde eğitim ile ilgili hizmetleri (Dershane, Özel Okul) olan kişilerin kurduğu / yer aldığı Vakıflar
Yatırımcı	Bir iş insanının veya holding gibi kurumların Üniversite kurma amaçlı hayata geçirdiği Vakıflar
Tıp Eğitimi Odaklı	Üniversite kurulmasından önce geçmişinde sağlık ile ilgili hizmetleri olan kişilerin kurduğu / yer aldığı Vakıflar (Bir Üniversitenin tıp bölümünün olması bu sınıfta değerlendirmek için yeterli koşul değildir)
Kolektif Teşkilat	Ticaret, sanayi veya farklı meslek kollarında faaliyet gösteren örgütlerin bir araya gelerek meydana getirdiği Oda veya Borsa gibi kurumların Üniversite kurma amaçlı hayata geçirdiği Vakıflar
Kamu Mahiyetli	Devlete ait kurum veya kuruluşların Üniversite kurma amaçlı hayata geçirdiği Vakıflar
Dernek	Bireysel veya toplumsal seviyede farklı faaliyetlerin sürdürülmesini sağlamak veya belirli bir alanı / yeri temsil etmek amacı ile kurulan Dernek yapılarının Üniversite kurma amaçlı hayata geçirdiği Vakıflar

■ Sekil 3.

Farklı Nitelikteki Vakıf Üniversitelerinin Dönemsel Gelişimleri.

Tablo 3.

Dönemlere göre Kurucu Vakıfların Nitelikleri.

Türler	1984-1995	1996-2000	2001-2005	2006-2016	2016-2020	Toplam
Eğitimci	1	7	0	7	3	18
Yatırımcı	1	6	1	12	0	22
Tıp Eğitimi Odaklı	1	3	0	4	4	13
Kolektif Teşkilat	0	0	3	1	1	5
Kamu Mahiyetli	0	0	0	4	0	4
Dernek	0	0	0	8	6	15
Toplam	3	16	4	36	14	73

Örgütlerin sahip oldukları damgalamaların değişimlere karşı dirençli olduğu ve sürdürülmeye çalışıldığı yazında sıklıkla geçmektedir. Özellikle yaşlı örgütlerin damgalanmış özelliklerini temel prensipleri olarak nitelendirdiği ve kültürlerinin bir parçası olarak gördüğü belirtilmiş ve Çin'de uzun süredir hayatlarına devam eden örgütlerin Komünist ilkelere bağlı yapısal özelliklerini devam ettirdiği örneği verilmiştir (Marquis & Qian, 2014). Fakat ülkeleri temelden etkileme gücüne sahip gelişmelerin damgalamaların değişimine yönelik süreçleri başlattığına yönelik çalışmalarda mevcuttur. Bu bağlamda Kriauciunas ve Kale'nin (2006) Doğu Avrupa'da sosyalist ekonomik modelden piyasa ekonomisine geçişin etkilerini inceleyen çalışması örnek gösterilebilir. Elde edilen bulgulara göre yeni

kaynaklara ve bilgiye ihtiyaç duyan örgütler, sosyalist ilkelere bağlı damgalamalarını serbest piyasa için değiştirebilmişlerdir.

Bu çalışmada elde edilen bulgulara göre, kurucu Vakıflar, damgalama özelliklerini koruma eğilimindedir. Farklı dönemlerde benzer niteliklere sahip damgalama özelliklerinin tekrarlanması yaygınlaşmıştır. Bu Üniversitelere kısmen başarı garantisi ve riskin azaltılması şansı tanırken kaynakları heterojen özellikler geliştirmek için yönlendirme şansı tanımıştır. Ayrıca tamamen terk edilmiş veya radikal değişimlere uğramış damgalama özelliklerine yönelik yeterli bilgiye ulaşamamıştır.

Damgalama özelliğine yönelik bir örnek 1997 yılında, Türkiye’de özel liselerin kurulmasında önemli rol oynayan Doğu Gözaçan tarafından kurulan Doğu Üniversitesi’nin kurucu Vakfı Doğu Eğitim Vakfı’nın 2012 yılında yönetiminin değişmesi sürecinde yaşanmıştır. Eğitimci nitelikli kurucu Vakfın Doğu Gözaçan sonrasındaki yeni sahibi benzer şekilde Doğa Koleji ve Doğa Okulları’nın sahibi olan Doğa Grup olmuştur. Bu durum çalışmada eğitimci olarak nitelendirilen kurucu Vakıfların devredilmesi durumunda bile eğitimci anlayışın devamlılığına yönelik damgalama özelliğini vurgulamıştır. Bunlar gibi sayısı arttırılacak örnekler ile beraber çalışmanın bütünü değerlendirildiği zaman Vakıf Üniversitelerinin, devletin düzenine kastetmiş olanlar haricinde, kurucu Vakıf niteliklerini bir damgalama özelliği olarak gördüğü çıkarımı yapılmıştır.

Damgalama etkisinin, diğer Üniversitelere etkisine örnek olarak 1992 yılında kurulan ve öncül Vakıf Üniversitelerinden birisi olan Koç Üniversitesi ile 2007 yılında kurulan Özyeğin Üniversitesi arasındaki benzerlik gösterilebilir. Bu çalışmada ‘yatırımcı Vakıf’ olarak nitelendirilen Koç Üniversitesi’nin kurucu Vakfı olan Vehbi Koç Vakfı Türkiye’nin en büyük istihdam sağlayıcılarından olan Koç Holding’in bünyesinde ve günümüzde Vakfın faaliyetleri devam etmektedir. Çağa ayak uydurmak için gereken değişimleri gerçekleştiren Üniversitenin, mütevelli heyetinde profesyonellerin yanında Koç Ailesi’nin temsili ve yatırımları, damgalama özelliği olarak devam etmiştir. Özyeğin Üniversitesi de benzer biçimde yatırımcı nitelikte bir kurucu Vakfa sahiptir ve mütevelli heyetinde profesyoneller ile beraber Vakfın kurucusu aile bireyleri yer almaktadır. Bu bağlamda Koç Üniversitesi’nin örgütsel yaşamı kendi damgalama özelliğini oluşturmuş, süregelen başarısı farklı dönemlerde kurulan yatırımcı nitelikli kurucu Vakıf damgasının farklı Vakıf Üniversitelerinde sürdürülmesi yönünde etki yaratmıştır. Koç Üniversitesi ve Özyeğin Üniversitesi aynı şehirde faaliyet göstermek ve benzer damgalama özelliklerine sahip olmak haricinde birbirlerinden çok sayıda heterojen özelliğe sahiptir ve bu durumda kendilerine has damgalama özellikleri olduğu açıkça söylenebilir.

Diğer taraftan çevresel faktörler Vakıf Üniversitesi kuran Vakıfların niteliklerini belirlemiş ve Vakıf Üniversitelerinin çeşitlenmelerine neden olmuştur. 1984-1994 dönemi eğitimci, yatırımcı ve tıp eğitimi odaklı Vakıfları ortaya çıkarmıştır. Öncül Üniversitelerin ardından 1996-2000 yılları arasında ilk çeşitlenme yaşanmış ve öncülleri takip eden Üniversite sayısı artmıştır. Global krizin yansımalarının etkisinde geçen 2001-2005 dönemi kendi şartlarını oluşturmuştur. Büyük yatırımların oldukça riskli olduğu bu zaman aralığında ticaret ve sanayi kuruluşlarının oluşturduğu Odalar ve Borsaların kolektif teşkilatlanmış yapıları yeni kurucu Vakıf türünü ortaya çıkarmıştır. 2006 yılında başlayan ve 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi ile sonlanan dönemde ise Vakıf Üniversitelerine tanınan

fırsat sonucunda daha önceki kurucu Vakıf niteliklerinin yanına devlet kurumlarının ve Derneklerin kurduğu Vakıf Üniversiteleri ortaya çıkmıştır. Çalışmada tespit edilen damgalama özelliklerinin çoğu, dış coğrafyalardan entegre edilmemiş, ülkenin kendine özgü şartları ile ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, yatırımcı ve Dernek nitelikli Vakıfların kurduğu Üniversite örneklerine Dünya genelinde rastlanmaktadır. Ancak bu niteliğe sahip Üniversitelerin doğmasında, küresel ilerlemelerin oluşturduğu değişimlere karşı ulusal uyum süreçlerinin olduğu söylenebilir. Olağanüstü şartlar gelişmediği sürece Ülkemizde güncel damgalama özelliklerinin devam edeceği ve çeşitlenme ihtimalinin az olduğu beklenmektedir.

Dönemlerin ortaya çıkardığı türlerin meşruiyet kazandıktan sonra hayatta kalması, daha sonraki dönemlerde benzer örgütlerin popülasyona katılmasının yolunu açmıştır. Açılan Üniversite sayısının azalması veya durması durumları popülasyonun maksimum yoğunluğuna ulaştığı yorumlarının yapılmasını sağlayabilir. 2020 yılı sonrasında açılan yeni Vakıf Üniversitesi sayısının 1 olmasında Ülkemizin acil önceliklerinin olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Maksimum yoğunluk yorumunun yapıldığı son dönemde Covid-19 pandemisi, Rusya – Ukrayna Savaşı ve ülkemizi derinden yaralayan depremler öncelikle çözümlerin üretildiği sorunlardır ve bu olayların süregelen etkileri unutulmamalıdır. Yaşanan örgüt ölümlerinin ise popülasyon yoğunluğundan olmadığı açıktır. Devletler gibi otoriteler, yoğunluktan bağımsız popülasyonlardaki örgüt sayılarını arttırma veya azaltma gücüne sahiptirler. Ülkemizin 40 yıla yaklaşan Vakıf Üniversiteleri serüveninde belirleyici aktörler liberal ekseni devlet politikaları ile 1981 yılında kurulmasından itibaren YÖK olmuştur. İzlenen stratejiler popülasyonu, İstanbul (n=44; %59,5) başta olmak üzere metropollerde konumlanan, farklı disiplinlerde eğitim imkanı tanıyan ve farklı damgalama özelliklerini ortaya çıkaran heterojen bir mekana dönüştürmüştür. İlk günden itibaren popülasyondaki çeşitlenmenin merkezi olan İstanbul ile Ankara’nın 2020 yılı sonrasında taşıma kapasitesine erişmesi olasıdır.

2017 yılında YÖK’ün aldığı karar, taşıma kapasitesinin doygunluğa ulaşmak üzere olduğunu gösteren öngörüler içermiştir. Karar kapsamında Türkiye’de yeni açılacak Vakıf Üniversitelerinin konumları A, B ve C grupları olarak nitelendirilmiştir. İstanbul A grubu, İstanbul harici büyükşehirler B grubu ve büyükşehirler dışındaki il ve ilçeler C grubu olarak tanımlanmıştır. Kurucu Vakıfların malvarlıkları gruplara göre sınıflandırılmış ve A grubundan en yüksek meblağlar talep edilmiştir. B grubu İstanbul’u takip etmiştir. C grubundan talep edilen Vakıf mal varlığı miktarları, yeni Üniversitelerin büyükşehir dışı illerde ve ilçelerde açılmasını teşvik edecek niteliktedir (YÖK, 2017). Popülasyona yeni girişleri yönlendiren ve belirli konumlar için yapay doygunluk yaratma kapasitesine rağmen, 2017’de alınan kararı takip eden 2 yılda, açılan 7 Vakıf Üniversitesinden 3 adedi İstanbul merkezli olmuştur.

İstanbul'u 2 yeni Üniversite ile Ankara izlerken, diğer 2 Üniversite İzmir ve Kocaeli'nde açılmıştır (YÖK, 2021). 2020 yılı ise durağanlığın başladığı yıl olmuştur. Durağanlık döneminin tek istisnası olan Mudanya Üniversitesi'nin ilçe merkezli olmasında YÖK'ün 2017 tarihli kararının etkisinin olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Fakat yakın zamanlı gelişen durağanlık dönemi üzerinden popülasyonun ülke genelinde doygunluğa ulaştığının iddia edilmesi ön yargılı bir yaklaşım olur. Güncel yüksek eğitim stratejisinin mevcut Üniversitelerde kapanmanın önüne geçilmesi yönünde olduğu düşünülebilir. Stratejiye aykırı bir örnek olarak gösterilebilecek İstanbul Şehir Üniversitesi'nin 2020 yılında kapanması bir örgüt ölümü değildir. Mali ve idari konularda yapılan yönetsel hatalar sonucunda, Üniversitenin faaliyet izni YÖK tarafından kaldırılmış ve süreç gereğince kamulaştırma işlemi uygulanmıştır (Kasap, 2023). İlaveten doğumları teşvik eden politikalar yerine ölümleri engelleyerek popülasyonu korumak, kriz dönemleri için mantıklı bir stratejidir. Ülkemizin güzide ilçelerinden olan Alanya'da 2011 yılında kurulan Alanya Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi'nin 2022 yılında Golden Gateway Şirketler Grubu ile kurduğu ortaklık, strateji kapsamında gelişen öncül ve başka Üniversiteler tarafından tekrarlanabilecek bir taktik örneği olarak görülebilir. Yoluna Alanya Üniversitesi adı ile devam edecek ortaklık, gelecek planlarını sürdürülebilir gelişmeler ekseninde yapmaktadır. Öncelik verilen hedefler eğitimde çeşitlilik, kampüs alanlarını iyileştirmek, Alanya'ya katkı sağlamak ve öğrencileri hayata daha iyi hazırlamaktır (Alanya Üniversitesi, 2022). Ayrıca, kurulan Vakıf Üniversitelerinde yer alan akademisyenlerin transferleri, yürütülen ortak projeler veya kongreler gibi faaliyetlerin ağ ilişkilerini pozitif yönde geliştirdiği ve örgüt ölümlerinin önüne geçen faktörler arasında olduğu söylenebilir (Coşar, 2021, s. 93).

Popülasyonun geleceği için diğer aktörlerin kararları da belirleyici olacaktır. Devlet harici aktörlerin kriz dönemlerinde Vakıf Üniversitesi açma kararlarının da başta finansal olmak üzere çeşitli riskler sebebi ile bir süre ertelenmesi doğaldır. Yakın gelecekte devletin teşvik edici stratejileri tercih etmesi veya YÖK'ün bu yönde gelişecek bir kararı ile karşılaşılması zordur. Bu durum Vakıf Üniversiteleri sayısının hızla çeşitleneceği bir dönemden uzak olduğu anlamına gelmektedir. Fakat güncel risklerin azalması durumunda kısıtlı sayıda yeni aktörün popülasyonu zenginleştirmesi olasıdır. Bu noktada geçmişten damgalama özellikleri ile süregelen kurucu Vakıf niteliklerinin geleceğe taşınması beklenebilir. Ayrıca yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen her alanda ilerlemeler devam etmekte ve yeni talepleri de beraberinde getirmektedir. Tüm paydaşların katılacağı yeni planlamalar ile teknik Üniversite sayısının Vakıf Üniversiteleri ile artırılması, sadece belirli bölümleri olacak Vakıf Üniversitelerinin açılması, hiç Üniversite bulunmayan yerleşim yerlerine Vakıf Üniversitelerinin açılması düzenlenebilir. Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi örneğinde olduğu gibi belirli sektörler için Üniversite

modellerinin tartışılması ise Ülkemizin geleceği açısından önemlidir. Geleceğe yönelik gelişmelerin incelenmesinde Ülkemizin bölgesel şartları kadar küresel seviyede yüksek öğretim tartışmalarının takibi önem içermektedir.

Orta ve uzun vadede, giderilen sorunlar ve azaltılan riskler, devletin tekrar teşvik edici stratejileri tercih etmesini ve harici aktörlerin de Vakıf Üniversitesi açma kararını gözden geçirmesini sağlayabilir. Böyle bir durumda, önceliğin Vakıf Üniversitesi olmayan yerleşim birimlerine verileceği ve yılda ortalama 1 veya 2 Üniversitenin açılacağı beklenebilir. Çünkü özellikle büyük şehirlerin ev sahipliği yaptığı toplam Üniversite sayıları sebebi ile 2006-2016 yılları arası gibi radikal çeşitlenmeye sahip bir dönemin tekrar edilmesi oldukça zordur. Popülasyona katılmak isteyen kurucuların kimler olacağı ayrıca önemli bir husustur. Eğitimci kökenli Vakıflar için doyum noktasına erişildiği iddiası önerilebilir. Dershane veya farklı seviyelerde eğitim veren Kolejlerin dönüşümü meşakkatli bir süreçtir. Özel alanlarda veya yabancı dilde online (çevrimiçi) eğitim veren kurumların uzmanlaşma hedefi ile kuracakları Üniversiteler bu türe yeni bir soluk getirebilir. Böyle bir örgütlenmede kısıtlı tesis ve yurt geneline online eğitim modeli gündeme gelip yeni bir damgalama özelliği gelişebilir. Yüksek seviye istihdam ve tesis gerektiren tıp eğitimi odaklı yapıların İstanbul ve Ankara hariç diğer büyük şehirlerde başarı sağlaması mümkündür. Fakat yakın zamanda bu nitelikte bir Üniversitenin açılması beklenmemektedir.

Durağanlık döneminde yeni örnekleri ile karşılaşma ihtimalinin düşük olduğu damgalama özelliklerinden bir diğeri de yatırımcı yapılardır. Bu yönde gelişmeler ancak devlet teşviği ile yaşanabilir. Diğer ülkelerde bulunduğu üzere, yabancı ülke menşeli Üniversitelerin ülkemizde de eğitim vermesi söz konusu olabilir; böylece yeni bir damgalama özelliği ortaya çıkacaktır. Diğer taraftan, kriz zamanlarının yarattığı kolektif teşkilatlanmalara yakın gelecekte rastlanabilir. Günümüzde İstanbul, Ankara ve İzmir bu damgalama özelliğinin gözlemlendiği illerdir. Yakın gelecekte Bursa ve Antalya gibi büyük şehirler ile Karadeniz ve Doğu Anadolu gibi bölgelerde başta Odalar ve Borsaların örgütlenmeleri sonucu popülasyonda doğumlar gerçekleşebilir. Kamusal mahiyetli damgalama özelliğinin yakın gelecekte yeni örneklerle sürdürülmesi için devletin karar alması gereklidir ve kriz dönemlerinde bu öncelik olarak değerlendirilmemektedir. Dernek özellikli yeni Vakıf Üniversiteleri ise tüm damgalama özellikleri açısından en esnek yapıya sahip olanlardır. Bu damgalama özelliği farklı coğrafyalarda ortaya çıkabilir, ve bu Üniversiteler uzmanlaşma veya kapsamlı eğitim hedefi geliştirebilir. Dünyada gelişen inovatif talepler en hızlı şekilde Dernek yapılarında karşılık bulabilir. Bu sebeplerden ötürü gelecek yıllarda, Vakıf Üniversiteleri popülasyonunda İstanbul'da dahil olmak üzere yeni doğumların Dernek damgalama özelliğine sahip Üniversiteler tarafından gerçekleşmesi öngörülmektedir.

Bu çalışmanın özgün tarafı, Türkiye’de yükseköğretim eğitimi veren Vakıf Üniversitelerinin örgütsel ekoloji kuramının varsayımları çerçevesinde değerlendirilmesi ve Vakıf Üniversitelerinin çeşitliliği ile damgalama etkisi hakkında önemli çıkarımların yapılmasıdır. Bunun yanı sıra, Vakıf Üniversiteleri ile ilgili betimsel analizler, çalışmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Betimsel yöntemle yapılan analizler ile Ülkemizdeki Vakıf Üniversitelerinin belirli özelliklerine odaklanmış ve popülasyon için genel bir çerçeve çizilmesi amaçlanmıştır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda öncelikle nitel analizlerin nicel verilerle bir arada incelenmesi mümkündür. Bu sayede popülasyon daha detaylı değerlendirilebilecektir. Ayrıca her Vakıf Üniversitesinin öğrenci sayısı, yerleşkeleri, sundukları sosyal hizmetler veya bölüm sayısı gibi özelliklerinin dahil edildiği incelemeler genel çerçeveyi zenginleştirecektir. Eğitim verilen disiplinlerin incelenmesi de diğer önemli bir husustur. Uluslararası koşulların ortaya çıkardığı dijitalleşme gibi faktörlerin Dekanlık, Bölüm veya ders temelli yansımaları da ayrıca incelenebilir. Böylece Vakıf Üniversitelerinin damgalama özellikleri ile değişim taleplerini bir arada yürüttüklerine yönelik çıkarımlar yapılabilecektir. Bu yönde ilerleyecek araştırmalarda popülasyonun, yaklaşık 40 yıllık gelişen yaşamı göz önünde bulundurulduğunda, küresel ve yerel faktörlere karşı esnek ve dengeli sonuçlar sağlamanı ve küresel olarak nitelendirilmesi beklenmektedir.

Kaynaklar

- 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu (1981). *T.C. Resmi Gazete* (17506, 06. Kasım.1981).
- Alanya Üniversitesi (2022, 7 Aralık). Hem Alanya hem de üniversite adına faydalı bir işbirliği. Erişim adresi <https://www.alanyauniversity.edu.tr/tr/news.read/id/551> (21 Ekim 2023)
- Arslan, M. (2005). Cumhuriyet Dönemi üniversite reformları bağlamında üniversitelerimizde demokratiklik tartışmaları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(18), 23-49.
- Berghauser, H. & Hoelscher, M. (2020). Reinventing the third mission of higher education in Germany: Political frameworks and universities’ reactions. *Tertiary Education and Management*, 26, 57-76.
- Carroll G. R. & Hannan M. T. (2000). *The demography of corporations and industries*. Princeton University Press.
- Carroll, G. R. & Hannan, M. T. (1989). Density dependence in the evolution of populations of newspaper organizations. *American Sociological Review*, 54(4), 524-541.
- Carroll, G. R. (1981). Dynamics of organizational expansion in national systems of education. *American Sociological Review*, 46(5), 585-599.
- Cevher, E. (2015). Türkiye’deki vakıf üniversitelerinin eğitim faaliyetlerinin mevcut durumunun araştırılması. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 25-050.
- Coşar, B. (2021). Örgütsel ekoloji kuramına güncel bir bakış: Kamu iktisadi teşekküllerinin küresel pazarlardaki rolü. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 58(Ocak-Nisan), 85-106.
- Çelik, Z. (2015). *Türkiye’de vakıf üniversitelerinin mevcut durumu ve geleceği (Politika Notu No. 8)*. İlim Etüdler Derneği.
- Çubukçu, M. (2018). Örgüt yapısını etkileyen unsurların örgütsel ekoloji kuramı çerçevesinde değerlendirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 57, 84-91.
- Erdem, A. R. (2016). Üniversite anlayışındaki değişim: Birinci nesil üniversiteden dördüncü nesil üniversiteye. *Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi*, 16(16), 21-52.
- Erdil, O., Kalkan, A. & Alparslan, A. M. (2010). Örgütsel ekoloji kuramından stratejik yönetim anlayışına. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 12(1), 17-31.
- Erdoğan, D. (2020, 9 Haziran). *Türkiye’nin lehine fırsatlar oluşacak*. Milliyet. <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/turkiyenin-lehine-firsatlar-olusacak-6230374>
- Ginzburg, L. R., Jensen, C. X. J. & Yule, J. V. (2007). Aiming the “unreasonable effectiveness of mathematics” at ecological theory. *Ecological Modelling*, 207, 356-62.
- Gül, S. S. & Gül, H. (2014). Türkiye’de yükseköğretimin gelişimi, güncel durumu ve eleştirisi. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 8(17), 51-66.
- Gürbüz, R. & Akkaya, Y. (2014). Türkiye’de vakıf üniversiteleri: Eğreti bir özellik. *Toplum ve Demokrasi*, 8(17-18), 67-80.
- Hanılçe, M. (2017). Medreselerde geceleyenlerin profilleri üzerine bir deneme: Tokat Medreseleri örneği (1830-1847). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(1), 237-258.
- Hannan, M. T. & Freeman, J. (1987). The ecology of organizational founding: American Labour Unions, 1836-1985. *American Journal of Sociology*, 92(4), 910-943.
- Hannan, M. T. & Freeman, J. (1977). The population ecology of organizations. *American Journal of Sociology*, 83, 929-984.
- Ismail, O. H. & Al Shanfari, A. M. (2014). Management of private higher education institutions in the Sultanate of Oman: A call for cooperation. *European Journal of Social Sciences*, 43(1), 39-45.

- Johnson, V. (2007). What is organizational imprinting? Cultural entrepreneurship in the founding of the Paris Opera. *American Journal of Sociology*, 113(1) 97-127.
- Kalpaklıoğlu, N. Ü. & Türemez, Y. (2010). Üniversite adaylarının vakıf üniversitesi tercihlerinde halkla ilişkiler çalışmalarının etkisi. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 17, 47-58.
- Kasap, S. (2023, 20 Ocak). YÖK'ten İstanbul Şehir Üniversitesine ilişkin açıklama. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/yokten-istanbul-sehir-universitesine-iliskin-aciklama/2792773>
- Kavili Arap, S. (2010). Türkiye yeni üniversitelerine kavuşurken: Türkiye'de yeni üniversiteler ve kuruluş gerekçeleri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65(1), 1-29.
- Kayra, C. (2012). *Cumhuriyet ekonomisinin öyküsü: 1980-2013 tüketim ekonomisi - küreselleşme*. Tarihçi Kitapevi.
- Keskin, U. & Kıcı, G. K. (2020). Örgütsel ekoloji kuramı açısından Türkiye'deki kamu radyoları ve özel radyoların analizi. *TRT Akademi*, 5(9), 8-26.
- Kılıç, F. (2020). Örgütsel ekoloji teorisi üzerinden girişimcilik ekosisteminin girişimciler üzerindeki etkisi. *Beykoz Akademi Dergisi*, 8(1), 154-173.
- Kriauciunas, A. & Kale, P. (2006). The impact of socialist imprinting and search on resource change: A study of firms in Lithuania. *Strategic Management Journal*, 27(7), 659-679.
- Leblebici, D. N. (2005). Küresel değişim baskısına karşı Türk Bürokrasisindeki yapısal uyum çabalarının yapısal atalet kavramı açısından değerlendirilmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(1), 1-14.
- Li, F. & Srinivasan, S. (2011). Corporate governance when founders are directors. *Journal of Financial Economics*, 102(2), 454-469.
- Liu, Y. & Polkinghorne, M. (2023). The impact of founder characteristics on CEO succession in UK IPOs. *Business Management & Finance*, 2(1), 1008-1116.
- Loree, D. (2008). Density-dependent strategic actions: Outcomes of market commitment in the global integrated circuit industry. *Journal of Engineering and Technology Management*, 25, 23-57.
- Marquis, C. & Tilcsik, A. (2013). Imprinting: Toward a multilevel theory. *Academy of Management Annals*, 7(1), 195-245.
- Marquis, C., & Qian, C. (2014). Corporate social responsibility reporting in China: Symbol or substance? *Organization Science*, 25(1), 127-148.
- McGregor, S. L. T. & Volckmann, R. (2013). Transversity: Transdisciplinarity in higher education. G. P. Hampson & M. Rich-Tolsma (Eds.), *Leading transformative higher education* (1st ed., pp. 58-81). Palacky University Press.
- Michael, S. C. & Kim, S. M. (2005). The organizational ecology of retailing: A historical perspective. *Journal of Retailing*, 81(2), 113-123.
- Nielsen, F. & Hannan, M. T. (1977). The expansion of national educational systems: Tests of a population ecology model. *American Sociological Review*, 42(3), 479-490.
- Önder, Ç. & Üsdiken, B. (2016). Kurumsal mantıklar, örgüt altyapısı ve örgütsel alanlarda değişim: Türkiye'de işçi sendikalarının tarihsel gelişimi: 1947-1980. *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 43(Ağustos), 573-605.
- Qureshi, F. H. & Khajawa, S. (2021). The growth of private higher education: An overview in the context of liberalization, privatization and marketisation. *European Journal of Education Studies*, 8(9), 171-186.
- Sabancı Üniversitesi (2019). Program seçme özgürlüğü. Erişim adresi <https://www.sabanciuniv.edu.tr/program-secmeye-ozgurlugu> (12 Temmuz 2023).
- Salimath, M. S. & Jones, R. J. (2011). Population ecology theory: Implications for sustainability. *Management Decision*, 49(6), 874-910.
- Simsek, Z., Fox, B. C. & Heavy, C. (2015). "What's past is prologue" A framework, review, and future directions for organizational research on imprinting. *Journal of Management*, 41(1), 288-317.
- Söyler, İ. & Karataş, S. (2011). Türkiye'de özel yükseköğretim kurumlarının kuruluşu ve finansmanı. *Maliye Dergisi*, 160(Ocak - Haziran), 57-71.
- Stinchcombe, A. L. (1965). Social structure and organizations. In J. G. March (Ed.), *Handbook of Organizations* (pp. 142-193). Rand McNally & Company.
- Stuart, T. & Sorenson, O. (2003). The geography of opportunity: Spatial heterogeneity in founding rates and the performance of biotechnology firms. *Research Policy*, 32(2), 229-253.
- Swaminathan, A. (1996). Environmental conditions at founding and organizational mortality: A trial-by-fire model. *Academy of Management Journal*, 39(5), 1350-1377.
- Tayyar, N. & Dilşeker, F. (2012). Devlet ve vakıf üniversitelerinde hizmet kalitesi ve imajın öğrenci memnuniyetine etkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28, 184-204.
- Teker, S. & Özer, B. (2012). Yeni vakıf üniversiteleri kuruluş yeri seçimi ve akademik alan odaklanma önerileri. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 66-93.
- Temiz, D. & Gökmen, A. (2010). The comparative effects of 2000-2001 financial crises and 2008 global crisis on the Turkish Economy. *International Journal of Economic and Administrative Studies*, 2(2), 1-24.
- Turhan, M. S. & Arı, Y. (2021). Örgütsel ekoloji ve kooperatif örgütlenmeleri: Türkiye'de tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü üzerine bir analiz. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 56(3), 1436-1454.
- Türk Hava Kurumu [THK] (2023). Türk Hava Kurumu Ailesi. Erişim adresi <https://www.thk.org.tr/thk-ailesi> (14 Ocak 2023).
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982). *T.C. Resmi Gazete* (17863 (mükerrer), 09.11.1982).
- Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliği (2005). *T.C. Resmi Gazete* (26040, 31.12.2005).
- Van Witteloostuijn, A. (2000). Organizational ecology has a bright future. *Organization Studies*, 21(2), 5-15.
- Yalçıntaş, A. & Akkaya, B. (2019). Türkiye'de akademik enflasyon: "Her ile bir üniversite politikası" sonrasında Türk Yükseköğrenim Sistemi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 74(3), 789-810.
- Young, R. C. (1988). Is population ecology a useful paradigm for the study of organizations? *American Journal of Sociology*, 94(1), 1-24.
- Yüksek Öğretim Kurumu [YÖK] (2017, 15 Şubat). Vakıf Öğretim Kurumları ve İşleyişine Dair Usul ve Esaslar (2017.3.59). Erişim adresi [https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/vakif_yuksekogretim_kurumlari_koordinasyon_birimi/kurulus_asamasinda_izlenecek_yol\(vakif_usul_esaslar\).pdf](https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/vakif_yuksekogretim_kurumlari_koordinasyon_birimi/kurulus_asamasinda_izlenecek_yol(vakif_usul_esaslar).pdf) (6 Temmuz 2023)
- Yüksek Öğretim Kurumu [YÖK] (2020, 26 Mart). Basın Açıklaması. Erişim adresi <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/YKS%20Ertelenmesi%20Basin%20Açiklamasi.aspx> (01 Mart 2023).
- Yüksek Öğretim Kurumu [YÖK] (2021, 7 Temmuz). Vakıf Yükseköğretim Kurumları 2021 Raporu. Erişim adresi <https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/2021/vakif-yuksekogretim-kurumlari-raporu-2021.pdf> (26 Ekim 2022).

Ek 1:

2023 yılsonu itibariyle Türkiye'de Faaliyet Gösteren Vakıf Üniversiteleri

No	ÜNİVERSİTE	KURULUŞ YILI	EĞİTİM - ÖĞRETİME BAŞLAMA YILI	MERKEZ KONUM
1	İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi	1984	1986/1987	Ankara
2	Koç Üniversitesi	1992	1993/1994	İstanbul
3	Başkent Üniversitesi	1994	1994/1995	Ankara
4	Işık Üniversitesi	1996	1996/1997	İstanbul
5	İstanbul Bilgi Üniversitesi	1996	1996/1997	İstanbul
6	Sabancı Üniversitesi	1996	1999/2000	İstanbul
7	Yeditepe Üniversitesi	1996	1996/1997	İstanbul
8	Atılım Üniversitesi	1997	1997/1998	Ankara
9	Beykent Üniversitesi	1997	1997/1998	İstanbul
10	Çağ Üniversitesi	1997	1997/1998	Mersin
11	Çankaya Üniversitesi	1997	1997/1998	Ankara
12	Doğuş Üniversitesi	1997	1997/1998	İstanbul
13	İstanbul Kültür Üniversitesi	1997	1997/1998	İstanbul
14	Kadir Has Üniversitesi	1997	1998/1999	İstanbul
15	Maltepe Üniversitesi	1997	1997/1998	İstanbul
16	Bahçeşehir Üniversitesi	1998	1999/2000	İstanbul
17	Haliç Üniversitesi	1998	1999/2000	İstanbul
18	İstanbul Okan Üniversitesi	1999	2003/2004	İstanbul
19	Ufuk Üniversitesi	1999	2002/2003	Ankara
20	İstanbul Ticaret Üniversitesi	2001	2001/2002	İstanbul
21	İzmir Ekonomi Üniversitesi	2001	2001/2002	İzmir
22	Yaşar Üniversitesi	2001	2002/2003	İzmir
23	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	2003	2004/2005	Ankara
24	Demiroğlu Bilim Üniversitesi	2006	2006/2007	İstanbul
25	Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi	2007	2009/2010	İstanbul
26	İstanbul Arel Üniversitesi	2007	2007/2008	İstanbul
27	İstanbul Aydın Üniversitesi	2007	2007/2008	İstanbul
28	Özyeğin Üniversitesi	2007	2008/2009	İstanbul
29	Altınbaş Üniversitesi	2008	2011/2012	İstanbul
30	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	2008	2010/2011	Gaziantep
31	Piri Reis Üniversitesi	2008	2009/2010	İstanbul
32	İstanbul Medipol Üniversitesi	2009	2010/2011	İstanbul
33	İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi	2009	2010/2011	İstanbul
34	KTO Karatay Üniversitesi	2009	2010/2011	Konya
35	Nuh Naci Yazgan Üniversitesi	2009	2011/2012	Kayseri
36	TED Üniversitesi	2009	2012/2013	Ankara
37	Toros Üniversitesi	2009	2010/2011	Mersin
38	Antalya Bilim Üniversitesi	2010	2012/2013	Antalya
39	Avrasya Üniversitesi	2010	2011/2012	Trabzon
40	Bezm-i Alem Vakıf Üniversitesi	2010	2010/2011	İstanbul

41	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi	2010	2010/2011	İstanbul
42	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi	2010	2010/2011	İstanbul
43	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	2010	2011/2012	İstanbul
44	Alanya Üniversitesi	2011	2014/2015	Antalya
45	İstanbul Gedik Üniversitesi	2011	2011/2012	İstanbul
46	İstanbul Gelişim Üniversitesi	2011	2011/2012	İstanbul
47	Türk Hava Kurumu Üniversitesi	2011	2011/2012	Ankara
48	Üsküdar Üniversitesi	2011	2012/2013	İstanbul
49	Yüksek İhtisas Üniversitesi	2011	2015/2016	Ankara
50	MEF Üniversitesi	2012	2014/2015	İstanbul
51	Nişantaşı Üniversitesi	2012	2012/2013	İstanbul
52	İstanbul Esenyurt Üniversitesi	2013	2013/2014	İstanbul
53	Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi	2013	2016/2017	Konya
54	Sanko Üniversitesi	2013	2014/2015	Gaziantep
55	Biruni Üniversitesi	2014	2014/2015	İstanbul
56	Antalya Belek Üniversitesi	2015	2017/2018	Antalya
57	İbn Haldun Üniversitesi	2015	2017/2018	İstanbul
58	İstanbul Rumeli Üniversitesi	2015	2016/2017	İstanbul
59	İstinye Üniversitesi	2015	2016/2017	İstanbul
60	Fenerbahçe Üniversitesi	2016	2019/2020	İstanbul
61	Beykoz Üniversitesi	2016	2017/2018	İstanbul
62	İstanbul Topkapı Üniversitesi	2016	2017/2018	İstanbul
63	İstanbul Kent Üniversitesi	2016	2017/2018	İstanbul
64	Kapadokya Üniversitesi	2017	2017/2018	Nevşehir
65	Lokman Hekim Üniversitesi	2017	2018/2019	Ankara
66	Ostim Teknik Üniversitesi	2017	2019/2020	Ankara
67	Ankara Medipol Üniversitesi	2018	2019/2020	Ankara
68	İstanbul Atlas Üniversitesi	2018	2020/2021	İstanbul
69	İzmir Tınaztepe Üniversitesi	2018	2020/2021	İzmir
70	İstanbul Sağlık ve Teknoloji Üniversitesi	2018	2020/2021	İstanbul
71	İstanbul Galata Üniversitesi	2019	2020/2021	İstanbul
72	Kocaeli Sağlık ve Teknoloji Üniversitesi	2020	2020/2021	Kocaeli
73	Ankara Bilim Üniversitesi	2020	2020/2021	Ankara
74	Mudanya Üniversitesi	2022	2022/2023	Bursa

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported (CC BY-NC-ND 4.0) Lisansı standartlarında; kaynak olarak gösterilmesi koşuluyla, ticari kullanım amacı ve içerik değişikliği dışında kalan tüm kullanım (çevrimiçi bağlantı verme, kopyalama, baskı alma, herhangi bir fiziksel ortamda çoğaltma ve dağıtma vb.) haklarıyla açık erişim olarak yayımlanmaktadır. / *This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported (CC BY-NC-ND 4.0) License, which permits non-commercial reuse, distribution and reproduction in any medium, without any changing, provided the original work is properly cited.*

Yayıncı Notu: Yayıncı kuruluş olarak Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) bu makalede ortaya konan görüşlere katılmak zorunda değildir; olası ticari ürün, marka ya da kuruluşlarla ilgili ifadelerin içerikte bulunması yayıncının onayladığı ve güvence verdiği anlamına gelmez. Yayıncının bilimsel ve yasal sorumlulukları yazar(lar)ına aittir. TÜBA, yayımlanan haritalar ve yazarların kurumsal bağlantıları ile ilgili yargı yetkisine ilişkin iddialar konusunda tarafsızdır. / *Publisher's Note: The content of this publication does not necessarily reflect the views or policies of the publisher, nor does any mention of trade names, commercial products, or organizations imply endorsement by Turkish Academy of Sciences (TÜBA). Scientific and legal responsibilities of published manuscript belong to their author(s). TÜBA remains neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.*